

จดหมาย

จาก

ช่วยกัน

หว่านเมล็ดพันธุ์

แห่งความรัก

ลงในหัวใจ

ของเราทุกคน

ถึง

เพื่อน

ทูลาน

จดหมายถึงทูลาน เพื่อสื่อความหมายถึง
ความรัก ความเกื้อกูล โมตรียจิต ระหว่างเพื่อนมนุษย์
และสรรพสิ่ง ในยุคที่โลกวิกฤติเพราะขาดรัก

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์

แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๒๗๑-๑๔๐๖, ๒๗๔-๐๔๔๑

พิมพ์ที่

พิมพ์ดี ๒๑/๒๓๒-๔ ซอยคลองหนองใหญ่

ถนนวงแหวน เขตบางแค กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓

คำนำ

จดหมายจากปู่ถึงหลานฉบับนี้เขียนขึ้นด้วยความรัก ทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง โลกวิกฤติเพราะชาดรักเนื่องจากพากันและถูกทำให้เข้าใจผิดว่าการแข่งขันเสรีคือหลักการใหญ่หรือความถูกต้อง การแข่งขันเสรีเน้นที่ใครแข็งแรงกว่าก็แย่งชิงเงินได้มากกว่าโดยมีกิเลสหนุนหลัง ในความเป็นครอบครัวเดียวกันหรือชุมชนเดียวกัน เราไม่ได้ใช้หลักการแข่งขันเสรี ถ้าใช้ เด็กและคนแก่

ก็จะตาย และครอบครัวแตก แต่เราใช้
หลักการเกื้อกูลโอบอุ้มกัน การแข่งขัน
เสรีได้ตัดความโยงใยเชื่อมโยงให้ขาด
ออกจากกัน และเกิดวิกฤติการณ์ทุกๆ
ทาง ทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางสังคม และ
ที่ตัวมนุษย์เอง

ในศตวรรษใหม่นี้ มนุษย์ควรจะ
ได้คิดว่า การแข่งขันเสรีไม่ใช่เครื่องพดุง
โลก แต่ความรัก ความเกื้อกูล ไม้ตรีจิต
ระหว่างกันต่างหากที่จะช่วยให้โลกสด
สวย สมดุล ยั่งยืนและเป็นสุข ขอให้
ช่วยกันหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งความรักลง
ในหัวใจทุกหนทุกแห่ง ให้ความรักบาน

สะพานใจในหัวใจมนุษย์ทั้งโลก โลกจะสดใส
สวยยั่งยืน มนุษย์จะขึ้นบาน พออยู่พอกิน
และมีไมตรีจิตต่อกัน

ขอให้ท่านมีความสุขและเป็นปัจจัย
แห่งความสุขแก่กันและกัน ด้วยมิตรภาพ
อันไพศาล

ประเวศ วะสี

(ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี)

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ที่บ้าน

๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒

ปราชญ์หลานรัก

จดหมายฉบับแรกในชีวิตของปราชญ์
ที่ปู่ส่งมาจากเบลลาจีโอ อิตาลี เมื่อต้น
เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เมื่อปราชญ์อายุ
เพิ่ง ๔ เดือนกว่าเอง หลังจากนั้นปราชญ์
ยังได้รับจดหมายจากย่าบ้าง และจากอา
แบ่งบ้าง จดหมายฉบับนี้ที่ปู่เขียนถึง

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ปราชญ์ ปราชญ์ก็เพิ่งอายุได้ ๑ ปี ๕ เดือน
กับ ๑๔ วัน แน่นนอนปราชญ์ยังอ่านจดหมาย
ฉบับนี้ไม่ออก แต่จดหมายนี้ก็สะท้อน
ความรักและความรู้สึกที่ปู่ย่าอาทวดมี
ต่อปราชญ์ แม้ปราชญ์ยังอ่านหนังสือไม่ออก
แต่ใจกับใจก็สัมผัสกันโดยทางอื่นที่มีใช้
ตัวหนังสือได้ด้วย จดหมายนี้เพื่อให้คน
อื่นๆ ในวงกว้างได้รับรู้ความรู้สึกที่ปู่มี
ต่อหลาน และเมื่อปราชญ์โตขึ้นพอที่จะ
อ่านจดหมายนี้ออก จะได้รู้ว่าเมื่อปราชญ์
ยังเด็ก ปู่ย่าอาทวดมีความรู้สึกต่อปราชญ์
อย่างไรบ้าง และปราชญ์อยู่ในสิ่งแวดล้อม
อย่างไร

หมอชาวบ้าน

บ้านที่เราอยู่เป็นครอบครัวที่อบอุ่น
มาก นอกจากพ่อกับแม่ของปราว ยังมีปู่
กับย่า มีอาแป้ง และมีทวดสมนึกซึ่งอายุ
เกือบ ๘๐ ปีแล้ว แล้วก็ยังมีย่าสุภาพ ลุง
สมจิตต์ ป้าต๋อย ป้าหนู ป้าบอ พี่เจียบ
พี่โจ้ นอกจากนั้นป้ากระถินยังพาพี่เต๋อ
กับพี่เต๋าเข้ามาเล่นในบ้านอีกเกือบทุกวัน
เช่นเดียวกับน้องแพนและแม่ของน้อง
แพน ในบ้านเรามีหมาหลายตัว ซึ่งปราว
ก็รู้จักหมดทุกตัว นอกจากนั้นยังมีนก
มีปลา มีตะพานน้ำในร่องสวน มีผีเสื้อ
และมีต้นไม้จำนวนมาก

คุณทวดซึ่งเดิมค่อนข้างเหงา เพราะ

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

อายุมากแล้ว และค่อนข้างทอดอาลัยในชีวิต โดยพูดถึงการเข้าคิวรอความตายบ่อยๆ แต่เมื่อปรายเกิดมา คุณทวดกลับมีชีวิตชีวา และไม่พูดถึงความตายอีกเลย ปรายทำให้บ้านมีชีวิต ผู้คนในบ้านมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดและมีชีวิตชีวามากขึ้น ในการเลี้ยงดูและเล่นกับปราย เห็นได้ชัดว่าคนแก่กับเด็กเสริมความสมบูรณ์ของชีวิตให้แก่กันและกัน ทำให้ชีวิตของคนหนึ่งมีความหมายกับอีกคนหนึ่ง ชีวิตของแต่ละคนจึงมีคุณค่าแก่คนอื่น

ความสัมพันธ์และความมีคุณค่าต่อ

หมอชาวบ้าน

กันทำให้ชีวิตสมบูรณ์ นี่ต่างหากคือชีวิต
ที่เจริญและมีความสุข น่าเสียดายที่ใน
โลกปัจจุบันที่ถือเอาเงินเป็นใหญ่ ทำให้
เกิดการทอดทิ้งกัน มนุษย์ไปสัมพันธ์กับ
เงินมากกว่าสัมพันธ์ต่อกัน ครอบครัวจึง
ไม่อบอุ่น พ่อแม่ไม่ค่อยได้อยู่กับลูก หลาน
ไม่ได้อยู่กับปู่ย่าตายาย ชีวิตระหว่างวัย
ขาดการเสริมกันให้สมบูรณ์ เป็นชีวิตที่
แหงนวินอย่างน่าสงสาร

ปู่เขียนตรงนี้ เพราะเมื่อปรายโต
ขึ้น ปู่อยากให้ปรายระลึกถึงความสำคัญ
ของครอบครัวอบอุ่นอันเป็นส่วนหนึ่งของ
วัฒนธรรมไทย ที่ในตะวันตกขาดหายไป

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

อย่างน่าสงสาร ปรายควรวจะเรียนรู้และ
เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมต่างๆ ของเพื่อน
มนุษย์ทั้งโลก แต่ไม่ควรลืมน่าวัฒนธรรม
ไทยถือเรื่องความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว
เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าคนไทยช่วยกัน
รักษาวัฒนธรรมนี้ไว้ นอกจากจะให้ความ
อบอุ่นและความสุขแก่เราแล้ว ยังจะเป็น
ตัวอย่างที่ดีแก่คนชาติอื่นๆ ซึ่งในอนาคต
เมื่อกระแสเงินนิยมจางลง ผู้คนก็จะหัน
มาให้ความสำคัญแก่ครอบครัวอบอุ่น อัน
เป็นธรรมชาติของมนุษย์

เพราะขาดความสมบูรณ์หรือความ
พร้อมในความเป็นมนุษย์ คนปัจจุบันจึง

หมอชาวบ้าน

ต้องหันไปหาสิ่งอื่นมาเติม เช่น ยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ และความรุนแรง โรคพวกนี้เป็นโรคเดียวกันคือโรคพร่องความสมบูรณ์ในตัวเอง ชีวิตของปู่ที่พยายามทำอะไรต่ออะไรอยู่นั้น ไม่ได้ต้องการอะไรอื่น นอกจากอยากเห็นเพื่อนมนุษย์มีความสุข และมีมิตรภาพต่อกัน แต่งานนี้เป็นงานยาก ต้องทำต่อเนื่องยาวนาน แม้มือปู่ตายไปแล้ว ปู่ก็หวังว่าคนที่ปู่รักและคนที่รักปู่จะช่วยกันทำงานเพื่อเพื่อนมนุษย์ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ลูกหลานของปู่ทุกคน ปู่ไม่ได้ต้องการให้วิเศษวิโสอะไรมาก ขอแต่ให้เป็นคนมี

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ความสุขและทำเพื่อคนอื่น ปู่ก็ไม่รู้ว่า
จะมีชีวิตไปจนปรายโตขึ้นเท่าใด เมื่อ
ปรายโตขึ้นพอที่จะรู้ความแล้ว ขอให้
ช่วยสนใจสิ่งที่ปู่ฝากเจตจำนงนี้แก่ลูก
หลานไว้ด้วย

ปรายตั้งแต่อายุ ๒-๓ เดือน ก็หัว-
เราะจุกย่นเหมือนแม่ ปรายชอบดู
พระจันทร์มาตั้งแต่เด็กๆ ปู่ชอบกระเช้า
ว่าปรายเป็นคนโรแมนติก ปรายเป็นคน
อารมณ์ดี หน้าตายิ้มแย้ม และหัวเราะ
เก่ง ร้องให้ก็ไม่ร้องนาน แบบที่เรียกว่า
ร้องเป็นวรรคเป็นเวร หรือร้องด้วยความ
แค้นใจไม่หยุดง่ายๆ ปู่จึงหวังว่าปรายจะ

หมอชาวบ้าน

โตขึ้นเป็นคนมีอีคิว (E.Q.) สูง เพราะ
อีคิวสูงจะทำให้มีความสุขและความ
สำเร็จ คนไอคิว (I.Q.) สูง แต่เป็นโรค
ประสาท ก็ทำให้ตัวเองและผู้อื่นมีความ
สุขได้ยาก ตั้งแต่มีปริญญ์จะกลับบ้านวัน
กว่าแต่ก่อนเพื่อจะมาพาปริญ์ไปเที่ยว
การเที่ยวของเราก็คือ ปู๋เซ็นรถปริญ์นั้ง
ไปดูแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสะพานสม-
เด็จพระปิ่นเกล้า บริเวณนี้เป็นที่ที่ปู๋กับ
ย่าเคยพาพ่อปานกับอาแป้งมาเที่ยวเล่น
เสมอๆ เมื่อทั้งสองคนยังเด็กเหมือน
ปริญ์ แถวแม่น้ำอากาศเย็น ผู้คนชวัก
ไขว่ ชายของบ้าง ขึ้นรถลงเรือกลับบ้าน

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

บ้าง มีเด็กๆ มานั่งเล่นเดินเล่น มีชีวิต
ชีวา แม่ค้าขายผลไม้ที่มุมถนนจะต้อง
ตกทายเป็นรายทุกครั้งที่ผ่านมา หรือเข้ามาถอด
จวบปรายด้วยความเอ็นดู บางครั้งเราก็
ไปเที่ยววังสราญรมย์ หรือไปพุทธมณฑล
หรือไปที่อื่น เช่น ไปศูนย์ศิลปะอาชีพ

ปรายเป็นคนที่มีความจำดีมาก พา
ไปเมืองกาญจน์ครั้งเดียวก็จำ “ปู่सान”
และ “ย่าหนุ่ย” ได้อย่างไม่รู้จักลืม อา
แบ่งไปแคนาดาเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๔๒
ปรายก็ไม่ลืมอาแบ่งเลยและพูดถึงทุก
วัน แต่สำหรับปรายแล้วอาแบ่งอยู่บน
เครื่องบินตลอดเวลา เพราะเครื่องบิน

หมอชาวบ้าน

ผ่านบ้านที่ไร ปรายก็จะต้องพูดว่า “**อ**
แป้งนั่งเครื่องบินๆ” ปรายติดയാมาก
เพราะย่าเอาใจปรายเก่ง ปรายชอบชม
ว่า “**ย่าสวย**” ใครๆ ก็ว่าปรายเป็นคน
ปากหวาน ชอบชมว่าคนนั้นคนนี้สวย
ใครทำอะไรก็ชมว่าเขาเก่งพร้อมกับตบ
มือให้ มีคนพูดว่าคนที่ปากหวานตั้งแต่
เด็กๆอย่างนี้ โตขึ้นจะเป็นคนเจ้าชู้ ซึ่ง
ปู่ก็ไม่รู้ว่าเป็นความจริงมากน้อยเพียงใด
เพราะปู่อยู่คนละโลกกับสิ่งที่เรียกว่า
“**เจ้าชู้**” ประเด็นนี้ เมื่อปรายโตขึ้นก็จะ
ต้อง “**ดูแลตัวเอง**” และคนอื่นช่วยกันดู
ปราย ตอนปรายยังเล็กอยู่ก็มีเรื่อง

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

“เจ้าชู” ที่ฉาวโฉ่ในประวัติศาสตร์คือ
เรื่องของประธานาธิบดีคลินตันกับนาง
สาวโมนิกา ลูวินสกี จนถึงรัฐสภาต้อง
เข้ามาไต่สวน เมื่อปรายโตขึ้นควรจะค้น
กรณีคลินตัน-ลูวินสกี มาศึกษาดู จะได้
เข้าใจว่าการขาด “อินทรีสังวร” ให้ผล
ร้ายอย่างไร การศึกษาในโลกขณะนี้ไม่
ทำให้คน “รู้ตัวเอง” จึงเกิดวิกฤติกันทั่ว
มนุษย์ควรรู้ตัวเอง “อินทรีสังวร” เป็น
การฝึกให้รู้ตัวเองอย่างพิเศษ ถ้าปราย
โตขึ้นพอเข้าใจเรื่องนี้ ปู่อยากให้สนใจ
เรื่องการเรียนรู้ให้รู้ตัวเอง มีอินทรีสังวร
เป็นอาทิ จะได้ไม่ผิดพลาดในชีวิต

หมอชาวบ้าน

ปราชญ์จะชอบเครื่องยนต์กลไก
ต่างๆ ตั้งแต่ยังเด็ก ชอบกดปุ่มนั้นปิดปุ่ม
นี้ กดเครื่องคอมพิวเตอร์ ดิดเปียโน ดิด
สายกีตาร์ ปิดเปิดวิทยุ เครื่องเทป แอร์
รถยนต์ และชอบแสดง เช่น เดินตาม
จังหวะเพลง ร้องเพลง เด็กๆ อย่างนี้ก็
ร้องเพลงผู้ใหญ่ลีได้ แก่งแสดงว่าของ
ติดคอก็ได้ โดยทำเสียงแซ่ๆ ในคอ แล้ว
ก็บอกว่า “แก่งปู่” ปู่ยังดูไม่ออกว่าปราช
ญ์จะถนัดอะไรเป็นพิเศษ แต่ที่แน่ๆ คือ
พูดได้เร็ว พูดเก่ง หาความหมายในคำ
พูดแบบที่เรียกว่า “ความหมายทางนาม-
ธรรม” (abstract meaning) ได้เร็ว คง

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

จะเป็นเพราะมีคนพูดคุยกับปรายมาก
ทำให้รู้เรื่องเร็ว

มีสิ่งหนึ่งที่เป็นห่วงกันมากก็คือ
กลัวปรายจะเป็น “เสี้ยวหวาง” คือใน
ครอบครัวที่มีเด็กคนเดียว แล้วผู้ใหญ่รวม
กันรักและเอาใจเด็ก เด็กโตขึ้นเลยเป็น
คนที่เอาแต่ใจตัวเอง รักคนอื่นไม่เป็น
คนจีนเขาเรียกเด็กอย่างนี้ว่า “เสี้ยวหวาง”
หรือเด็กจักรพรรดิ คนที่เอาแต่ใจตัวเอง
และไม่เห็นแก่คนอื่นอยู่ที่ไหนสักคนก็
ก่อให้เกิดความเดือดร้อนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะ
เป็นในครอบครัวหรือในที่ทำงาน
ปรายอยู่กับผู้ใหญ่ตั้ง ๑๐ กว่าคนที่รักรัก

หมอชาวบ้าน

ปราย จึงเข้าเงื่อนไขนี้ จะไปห้ามไม่ให้
ใครรักปรายก็ได้

สิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูเด็กใน
วัยตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ ๖ ขวบ เป็น
ปัจจัยกำหนดโครงสร้างในสมองและ
พฤติกรรม เด็กจะโตขึ้นเป็นคนฉลาด
เป็นคนดี และเป็นคนมีความสุขหรือไม่
ขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูตั้ง
แต่เกิดหรือก่อนเกิดจนถึงอายุ ๖ ขวบนี้
แหละ

ปู่อยากเห็นพ่อแม่ทุกคู่เรียนรู้เรื่อง
นี้เพื่อจัดสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูลูก
ให้โตขึ้นเป็นคนฉลาด เป็นคนดี และ

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

เป็นคนมีความสุข นี่คือฐานการสร้าง
สังคมที่มีสันติสุข กว่าปายจะรู้ความ
ปายก็จะผ่านช่วงวิกฤติคือ ๐-๖ ขวบไป
แล้ว คือปายจะเป็นอย่างไรขึ้นกับคน
อื่นๆ ว่าเลี้ยงดูปายมาอย่างไร ปายทำ
อะไรไม่ได้แล้ว นอกจากปายจะเรียนรู้
ตัวเองและฝึกอินทรีย์สังวรที่ปลูกถ่ายข้าง
ต้น

แต่ปู่ก็ยังมีความหวังอยู่ ๒ อย่าง
คือหนึ่ง ดูปายจะเข้าใจสิ่งที่เป็นนาม-
ธรรมได้เร็ว หวังว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ปายกับพ่อแม่ และปู่ย่าอาทวด หรือ
การปลูกฉา-วิสัยทัศน์ หรือการสนทนา

หมอชาวบ้าน

(dialogue) ระหว่างกัน จะทำให้ปราย
จำแนกการควรไม่ควรได้ ตรงนี้ถ้าสมอง
เจริญน้อยจะทำไม่ได้ และสองแม่ก็ของ
ปรายซึ่งเป็นคนใกล้ชิดปรายมากที่สุด
เป็นคนที่ดูมีความละเอียดอ่อนและ
ชวนชวายศึกษาพัฒนาการของเด็ก คง
จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่ออนาคตของ
ปราย และพ่อของปรายก็ไม่ได้เป็นคน
งกหาเงิน จึงมีเวลากับปรายมากกว่าพ่อ
แม่ที่ใช้เวลาหมดไปด้วยการหาเงินจน
ไม่มีเวลาให้ลูกเพียงพอ ปู่จึงหวังว่าการ
ที่พ่อแม่ของปรายมีเวลาให้ลูกนี้จะเป็น
กุศลปัจจัยส่งให้ปรายมีอนาคตที่ดี เมื่อ

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ปราชัยโตขึ้นก็ต้องไปเผชิญกับปัญหา
ต่างๆ ขอให้ปราชัยใช้การระลึกถึงพ่อแม่
โดยเฉพาะแม่เป็นยันต์ป้องกันตัว อย่า
ลืมคำของปู่ที่ว่า **“คนที่รักแม่มากๆ จะ
เป็นคนดี”** ความรักที่ยิ่งใหญ่และบริสุทธิ์
ที่สุดคือความรักของแม่ที่มีต่อลูก ลูก
รอดชีวิตมาได้เพราะแม่ ทุกคนมีแม่ ถ้า
ทุกคนนึกถึงความดีของแม่ และตอบ
แทนความรักอันยิ่งใหญ่ของแม่ด้วยการ
รักคนอื่น โลกก็จะมีพลังแห่งความรัก
เป็นเครื่องคุ้มครอง เมื่อปราชัยโตขึ้น ปู่
ขอให้ปราชัยรักแม่มากๆ ปราชัยก็จะเป็น
คนดี มีความดีเป็นเครื่องคุ้มครองตน

หมอชาวบ้าน

คุ้มครองผู้อื่น และคุ้มครองซึ่งกันและกัน

เมื่อนึกถึงแม่ของตัวเองแล้ว ต้องนึกถึงแม่ของคนอื่น และแม่ของทั้งหมด คนดีมีปัญญานั้นจะต้องนึกถึงคนอื่นและสิ่งอื่นด้วย ตรงข้ามกับคนเขลาที่นึกถึงแต่ตัวเอง แม่ของมนุษย์ทั้งหมดคือธรรมชาติ ดังที่เรียกกันว่า “**พระแม่ธรรมชาติ**” หรือ Mother Nature โลกมีชีวิตประมาณ ๔,๕๐๐ ล้านปี สิ่งมีชีวิตก่อกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ล้านปี และมีวิวัฒนาการมาเป็นสรรพชีวิตน้อยใหญ่นับล้านๆ ชีวิต ถ้าไม่มีธรรม-

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ชาติเหล่านี้ ก็มีมนุษย์ไม่ได้ มนุษย์แต่ละคนเกิดขึ้นในครรรค์มารดา ฉันใด มนุษยชาติก็เกิดขึ้นมาในครรรค์ของธรรมชาติฉันนั้น ถ้าแม่ตาย ลูกในครรรค์ก็ตายด้วย ถ้าธรรมชาติตาย มนุษย์ทั้งหมดก็ตายด้วย มนุษย์ที่มีความเป็นมนุษย์ไม่ฆ่าแม่ของตัว ฉันใด มวลมนุษย์ก็ไม่ควรฆ่าธรรมชาติซึ่งเป็นแม่ของมนุษยชาติฉันนั้น ฉะนั้น ถ้าปรายโตพอที่จะรู้ความแล้ว ปู่อยากเห็นปรายเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลาย มีจิตสำนึกแห่งการไม่ทำลายธรรมชาติแวดล้อมและถือว่าธรรมชาติแวดล้อมเป็นประดุษมารดาของเรา

หมอชาวบ้าน

ที่ปู่เขียนถึงหลานนี้ ซึ่งก็ถือว่าปู่เขียนถึงคนทั้งหลายด้วย เพราะปู่ถือว่าคนทั้งหลายก็เป็นลูกหลานของปู่เหมือนกัน ปู่มีวัตถุประสงค์ประการเดียวเท่านั้นคือเพื่อให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์

ทุกวันนี้ ในอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม มนุษย์นิยมเงินมากกว่าความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์จึงตกต่ำ เป็นเหตุให้เกิดความเหน้อยยาก ความขัดแย้ง ความรุนแรง ความยากจน การทำลายธรรมชาติ และทำลายตัวมนุษย์เอง จนเกิดวิกฤติการณ์ต่างๆ ด้านไม่มีทางที่มนุษย์จะแก้วิกฤติการณ์ครั้ง

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

นี้ได้ โดยคิดและทำแบบเดิม

ความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมชาติของมนุษย์ก็จริง แต่ไม่ได้เป็นธรรมชาติเดียว มนุษย์มีธรรมชาติอื่น และธรรมชาติอื่นที่กำลังจะกล่าวถึงนี้มีแต่มนุษย์เท่านั้น สัตว์ไม่มี สัตว์มีความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมดา ธรรมชาติความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นธรรมชาติเดียวกับสัตว์ แต่มากกว่า ธรรมชาติอื่นที่มีแต่ในความเป็นมนุษย์เท่านั้น คือธรรมชาติที่สามารถไปพ้นความยึดมั่นในตัวตน (transcending self) เมื่อมนุษย์ไปพ้นความมีตัวตนจะ ประสบอิสรภาพ ความสุข ความงาม

หมอชาวบ้าน

และมิตรภาพต่อสรรพสิ่ง มนุษย์สามารถขยับภพภูมิจากภพภูมิของสัตว์ไปสู่มนุษย์ภูมิได้ และด้วยการเขยื้อนภูมิจากภูมิปัจจุบัน ที่เน้นตัวตนเป็นสำคัญ ไปสู่ภูมิที่สูงขึ้น คือมนุษย์ภูมิต่างนั้น ที่มนุษย์ทั้งหมดจะหลุดจากวิฤตติการณ์ครั้งนี้ ไปสู่การจัดระบบการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้

การจัดระบบการอยู่ร่วมกันด้วยสันติคือ ธรรมะสูงสุด หรือบรมธรรม สิ่งนี้จะเป็นไปได้ต่อเมื่อมนุษย์มีจิตสำนึกใหม่ที่ไปพ้นความยึดมั่นในตัวตน

จดหมายจากปู่ถึงหลาน

ปู่ขอฝากสิ่งนี้ไว้กับลูกหลานทุกคน ปู่รัก
ลูกหลานทุกคน และอยากเห็นลูกหลาน
มีความสุขด้วยการมีความเกื้อกูลต่อกัน
ซึ่งจะเป็นไปได้ต่อเมื่อมนุษย์เปลี่ยน
จิตสำนึกใหม่ และเปลี่ยนระบบการอยู่
ร่วมกันใหม่ จากการเอาเงินเป็นใหญ่ มา
เป็นเอาการอยู่ร่วมกันเป็นใหญ่ ซึ่งต้อง
คำนึงถึงเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด และสรรพ-
สิ่งทั้งหมด โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้
ที่ถูกต้อง การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประ-
เสริฐที่สุดของมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์
บรรลุทุกอย่างได้ คือ บรรลุความจริง
ความงาม ความดี อิสรภาพ ความสุข

หมอชาวบ้าน

มิตรภาพต่อสรรพสิ่ง และการจัดระบบ
การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

ฉะนั้น ขอให้ลูกหลานปู่ทุกคน
แสวงหา และช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้
พบกระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ด้วย
ความไม่ประมาท เพื่อการบรรลุปัญญา
อิสรภาพ ความสุข และมิตรไมตรีต่อกัน
คือความไพบุลย์แห่งความเป็นมนุษย์

ด้วยความรักจากปู่

“จดหมายจากปู่ถึงหลาน” นี้ เป็นบทความ
หนึ่งจาก ๔๐ บทความที่ได้ถูกคัดเลือกเข้าร่วมในโครง
การจดหมายถึงหลานเพื่อปีผู้สูงอายุ โครงการ
ร่วมระหว่าง ๑๐ ประเทศในเอเชีย ซึ่งได้รวบรวม
พิมพ์เป็นหนังสือเล่ม ชื่อ “จดหมายถึงหลาน”
พิมพ์โดยสำนักพิมพ์อมรินทร์

มนุษย์ไปสัมพันธ์กับเงิน

มากกว่าสัมพันธ์ต่อกัน

ครอบครัวจึงไม่อบอุ่น

พ่อแม่ไม่ค่อยได้อยู่กับลูก

หลานไม่ค่อยได้อยู่กับปู่ย่าตายาย

ชีวิตระหว่างวัย

ขาดการเสริมกันให้สมบูรณ์

เป็นชีวิตที่แหงนวินอย่างน่าสงสาร